

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU NUSTATANT SKIRTINGAS KRAUJO PAĖMIMO IŠ VENOS KAINAS NĖŠČIOMS MOTERIMS TYRIMO

2025 m. vasario 12 d. Nr. (24)SN-237)SP-7
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gautas pareiškėjos (Tarnybai asmens duomenys žinomi) 2024 m. lapkričio 13 d. skundas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu. Skunde rašoma, kad UAB „Šeimos gydytojas, šeimos medicinos centras“ (toliau – Centras) nustatė skirtingas kraujo paėmimo iš venos kainas. Pasak pareiškėjos, nėščioms moterims nustatyta didesnė nei kitiems asmenims taikoma kraujo paėmimo iš venos kaina. Skunde pateikiamas Centro paslaugų kainoraštis¹, publikuojamas Centro interneto svetainėje, kuriame nurodyta kraujo paėmimo iš venos kaina – 5 eurai, ir kraujo paėmimo nėščiajai kaina – 7 eurai.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2024 m. lapkričio 19 d. raštu Nr. (24)SN-237)S-539 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Centro vadovą ir paprašė per 7 darbo dienas pateikti paaiškinimus dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu ir atsakyti į klausimus:

„1. Koku teisės aktu yra patvirtintos kraujo paėmimo iš venos ir kraujo paėmimo nėščiajai kainos bei kodėl šios kainos yra skirtingos?

2. Prašyčiau paaiškinti, kuo kraujo paėmimo iš venos nėščiajai paslauga skiriasi nuo kraujo paėmimo iš venos paslaugos, kuri teikiama kitiems asmenims, nepaisant lyties?

3. Ar Centro interneto svetainėje skelbiamos kraujo paėmimo iš venos kaina apima tik pačią kraujo paėmimo procedūrą, ar į šią kainą įskaitomi atitinkami kraujo tyrimo parametrai, jeigu taip, prašyčiau atsakymą detalizuoti“.

Taip pat prašyta pateikti kitą reikšmingą informaciją, susijusią su skunde išdėstytomis aplinkybėmis.

¹ Nuoroda internete: <https://seimosgydytojas.lt/paslaugu-kainorastis/>.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

UAB „Šeimos gydytojas“ (toks pavadinimas nurodytas rašte, toliau – Bendrovė) direktorius 2024 m. lapkričio 21 d. raštu informavo, kad Bendrovė yra privatus juridinis asmuo, kuris nėra pasirašęs sutarties su Valstybine ligonių kasa, ir todėl asmens sveikatos priežiūros paslaugos yra mokamos; pasak Bendrovės direktoriaus, „pacientams sveikatos priežiūros išlaidos nėra finansuojamos iš valstybės biudžeto. Pacientas Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę pasirinkti sveikatos priežiūros įstaigą“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Bendrovės rašte paaiškinama: „Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemai priklausančioms įstaigoms (LNSS), mokamas asmens sveikatos priežiūros paslaugas ir jų teikimą Lietuvoje reglamentuoja teisės aktai: LR sveikatos apsaugos ministro 1999 m. įsakymas Nr. 357 „Dėl mokamų asmens sveikatos paslaugų sąrašo, kainų nustatymo ir jų indeksavimo tvarkos bei šių paslaugų teikimo ir apmokėjimo tvarkos“ bei LR sveikatos apsaugos ministro 1996 m. įsakymas Nr. 178 „Dėl Asmens sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmens sveikatos priežiūros įstaigose, kainyno Nr. 11-96-2 patvirtinimo. LR sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo (1996) 13 str. numatyta, kad LNSS ASPĮ teikiamų paslaugų kainas nustato Sveikatos apsaugos ministerija, o įstaigų, kurios nepriklauso šiai sistemai kainas nustato tų įstaigų administracija t.y., kad privatus sektorius kainas nusistato pagal individualią įstaigos politiką, atsižvelgiant į rinkos kainą.“

Bendrovės direktorius informavo, kad „Bendrovėje kainos nustatomos kiekvienai paslaugai atskirai. Asmens sveikatos priežiūros kainą sudaro paslaugos struktūra, išlaidos darbuotojų darbo apmokėjimui, vaistams ir medicinos priemonėms, vienkartinėms priemonėms, kurios naudojamos teikiant paslaugą, įrangos ir prietaisų nusidėvėjimui, taip pat įvertinama paslaugos teikimo trukmė. Yra ir netiesioginės išlaidos – ryšių, komunalinių paslaugų, kanceliarinių priemonių įsigijimo bei kt. išlaidos. Teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kainai įtaką daro įvairūs ekonominiai veiksniai, todėl kainos gali būti koreguojamos. Teikiamų sveikatos paslaugų apimtis ir jų kainos yra tvirtinamos direktoriaus įsakymais.“

Bendrovės direktorius paaiškino Tarnybai, kad „visiems pacientams už kraujo paėmimo procedūrą yra skaičiuojama 5 eurai, tame tarpe ir nėščioms moterims, išskyrus atvejus, kai nėščiajai vienu metu yra skiriama atlikti daugiau kraujo mėginių ištyrimui nei paprastai kitiems pacientams. Tai yra, kai skiriami privalomi kraujo tyrimai pagal nustatytą nėštumo kalendorių ir tuo

pačiu metu skiriami papildomi kraujo tyrimai, esant indikacijoms ar sergant lėtinėmis ligomis. Šiuo atveju yra priskirta kaina 7 eurai, nes yra didesnės medicinos priemonių sąnaudos (pvz. kraujo paėmimo sistema su laikikliu, įvairūs mėgintuvėliai, vienkartinė adata „drugelis“ kt. priemonės). Sunaudojamų mėgintuvėlių skaičius taip pat priklauso nuo paskirtų tyrimų kiekio, sugaištama daugiau laiko. Ir tik įvertinus suteiktų paslaugų apimtį, išrašomas mokėjimo kvitas. Todėl Bendrovės kainoraštyje nurodytos dvi kraujo paėmimo kainos ir tik todėl, kad nekiltų nesusipratimų atsiskaitymo už paslaugas metu. Patiksliname, kad kraujo paėmimo iš venos kaina apima tik pačią kraujo paėmimo procedūrą.

Nėščiosios priežiūros tikslas - rūpintis motinos ir vaisiaus sveikata, siekiant optimalios nėštumo baigties, išvengti motinos ir vaisiaus ligų bei komplikacijų, užtikrinti gerą dvasinę moters savijautą. Paslaugos teikiamos vadovaujantis įprastos medicinos praktikos principais, užtikrinant atidumo, rūpestingumo, atsargumo ir kvalifikuotumo laipsnį ir vadovujamasi sąžiningumo, lygybės, nediskriminavimo, teisingumo ir kitais visuotinai pripažįstamais principais `visiems pacientams vienodai.“

Bendrovės rašte taip pat informuojama, kad „pacientas, kurio manymu, buvo pažeistos jo teisės, ne vėliau kaip per vienus metus nuo dienos, kai sužinojo, kad jo teisės pažeistos, bet ne vėliau kaip per tris metus nuo teisių pažeidimo dienos, turi teisę pateikti skundą Bendrovei“.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, teikdama sveikatos priežiūros paslaugas, nepažeidžia Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punkto, kuriuo prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo suteikdamas vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėja savo skunde nenurodė, kad ji yra nėščia ir kad jei teko Bendrovei mokėti už kraujo paėmimą 7 eurus, taip pat nenurodė, ar jai buvo apskritai imamas kraujas iš venos bei kokie kraujo tyrimai turėjo būti atlikti ir ar apskritai buvo atliekami. Tarnybos atstovė 2025 m. sausio 31 d. pasiteiravo Pareiškėjos telefonu, ar jai buvo imamas kraujas iš venos

Bendrovėje, ar ji buvo tuo metu nėščia. Pareiškėja 2025 m. sausio 31 d. informavo Tarnybos atstovę telefonu, kad ji nesikreipė į Bendrovę dėl kraujo paėmimo nėštumo laikotarpiu ir vėliau, tačiau Bendrovės taikomas kainas ji pastebėjo Bendrovės interneto svetainėje ir jai kilo neaiškumų, kodėl nėščioms moterims yra nustatyta didesnė kraujo paėmimo iš venos kaina nei kitiems asmenims ir kodėl nėščioms moterims netaikomas lygių galimybių principas. Todėl šio skundo tyrimo metu ir yra vertinama, ar Bendrovės viešai skelbiamomis kraujo paėmimo iš venos kainomis, kurios nėščioms moterims yra nustatytos didesnės nei kitiems asmenims, nėra taikomos mažiau palankios paslaugų įsigijimo sąlygos dėl lyties.

Taigi buvo atliekamas tyrimas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu vartotojų teisių apsaugos srityje. Atkreiptinas dėmesys, kad nėštumas yra siejamas su lytimi, nes pagal fiziologiją tik moterys gali pastoti, išnešioti ir gimdyti vaikus, todėl nėštumas (moteriškoji lytis) objektyviai gali būti priežastimi, faktoriumi, draudžiamu diskriminacijos pagrindu, dėl kurio žmogus gali patirti mažiau palankų elgesį.

2. Dėl lygių galimybių užtikrinimo ir diskriminacijos sampratos

2.1. Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo prieš moteris 12 straipsnio 1 dalimi (Lietuva yra ratifikavusi šią Konvenciją, todėl yra valstybė, dalyvaujanti jos nuostatų įgyvendinime) valstybės įpareigojamos imtis visų reikiamų priemonių, kad būtų panaikinta moterų diskriminacija sveikatos apsaugos srityje ir kad moterims vienodomis sąlygomis su vyrais būtų užtikrintas medicininis aptarnavimas, įskaitant tą, kuris susijęs su šeimos planavimu. Taigi minėtu teisės aktu valstybės įpareigojamos užtikrinti moterims ir vyrams vienodas sąlygas gauti medicininio aptarnavimo, kitaip tariant, sveikatos priežiūros paslaugas.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III skirsniu reglamentuojama lygybė, šio skirsnio 20 straipsniu įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas, o 21 straipsniu įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyvos 2004/113/EB (toliau – Direktyva), įgyvendinančios vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, 1 straipsnyje nustatyta, kad Direktyvos tikslas yra sukurti sistemą kovai su diskriminacija dėl lyties, galimybėms naudotis prekėmis bei paslaugomis ir tiekti prekes bei teikti paslaugas srityje, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti

vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą. Kaip pažymima Direktyvos konstatuojamoje dalyje (11 punkte), paslaugomis turėtų būti laikomos paslaugos, apibūdintos Europos Bendrijos steigimo sutarties dėl laisvo prekių judėjimo 50 straipsnio nuostatose. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 57 straipsnyje (EB sutarties ex 50 straipsnis) „paslaugos“ apibrėžiamos kaip tokios paslaugos, kurios paprastai yra teikiamos už užmokestį ir kurių nereglementuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ir asmenų judėjimo laisvės; paslaugoms priskiriamos šios paslaugos: pramoninio pobūdžio veikla; komercinio pobūdžio veikla; amatininkų veikla; laisvųjų profesijų veikla.

Vadovaujantis šia nuostata ir remiantis atitinkama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, paslauga laikoma ekonominė veikla, kuri paprastai turi būti atlyginama. Pagal nusistovėjusią teismų praktiką, už paslaugą nebūtinai turi mokėti tie, kuriems ta paslauga teikiama, ypač sveikatos priežiūros paslaugų srityje (2001 m. liepos 12 d. *Sprendimas Smits and Peerbooms* (C-157/99, 57 punktas). Taigi sveikatos priežiūros paslaugų teikimas vienodomis sąlygomis nepaisant paslaugų gavėjo lyties patenka į Direktyvos reguliavimo sritį.

Direktyvos konstatuojamosios dalies 12 punkte nustatyta, jog tiesioginė diskriminacija yra, kai vienam asmeniui dėl jo lyties taikomos mažiau palankios sąlygos nei kitam asmeniui panašioje situacijoje ir todėl, pavyzdžiui, skirtumai teikiant sveikatos priežiūros paslaugas vyrams ir moterims, atsirandantys dėl fizinių vyrų ir moterų skirtumų, nėra susiję su panašiomis situacijomis ir tai nėra diskriminacija.

Kaip nustatyta Direktyvos 3 straipsnyje, Direktyva taikoma visiems asmenims, tiekiantiems prekes ir teikiantiems paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenei ir kurios yra teikiamos arba teikiamos kitoje nei privataus ir šeimos gyvenimo srityje. Ji apima valstybinį ir privatų sektorius, įskaitant valstybės institucijas. Direktyvos nuostatos yra perkeltos į Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą.

2.2. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam

vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų; konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas; šis principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinę reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu, jeigu tarp šių asmenų yra tokio pobūdžio skirtumų, kurie tokį diferencijuotą reguliavimą daro objektyviai pateisinamą (be kitų, 2004 m. gruodžio 13 d., 2024 m. kovo 7 d. nutarimai.). Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymima, kad diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (2017 m. gruodžio 17 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas).

2.3. Lietuvos Respublikoje galiojančio specialiojo Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos moterų ir vyrų lygios teisės, bei uždrausti bet kokią diskriminaciją dėl asmens lyties, ypač kai tai susiję su šeimine ar santuokine padėtimi (1 straipsnio 1 dalis). Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punktu prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo suteikdamas vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo veiksmai pripažįstami pažeidžiantys moterų ir vyrų lygias teises, jeigu dėl asmens lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, informuojant apie gaminius, prekes ir paslaugas arba reklamuojant jas, formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą, taip pat vartotojai diskriminuojami dėl jų lyties.

Diskriminacijos samprata išplaukia iš lygių galimybių principo, įtvirtinto tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Įvairiuose teisės aktuose yra įtvirtinta, kad draudžiamas nevienodas elgesys dėl tam tikro žmogaus įgimto ar įgyto požymio, priskirtinos savybės (amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, religijos, socialinės padėties ir kt.), todėl diskriminacija plačiaja prasme suvokiama kaip skirtumų darymas, susijęs su asmeniui būdingu tam tikru jį identifikuojančiu požymiu. Dėl šios priežasties asmeniui ar vienodais požymiais pasižyminčiai grupei asmenų gali būti sukuriamos prievolės, nepatogumai, sumažinamos arba

apskritai atimamos galimybės realizuoti savo teises, kurie nėra taikomi kitiems visuomenės nariams, pasižymintiems kitais asmens tapatybės požymiais. Taigi diskriminacija pati savaime yra elgesys, dėl kurio asmeniui būtent dėl tam tikro tą asmenį identifikuojančio požymio ar priskirtinos savybės yra sukuriamos neigiamos pasekmės, apribojamos galimybės vienodomis sąlygomis dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir naudotis savo teisėmis, kai panašiomis aplinkybėmis kitokiais požymiais pasižyminčiam asmeniui šis mažiau palankus elgesys nėra taikomas.

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip ne toks palankus asmens traktavimas dėl lyties, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų traktuojamas kitas asmuo. Taigi pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, diskriminacija siejama su konkrečiu asmeniu, kuris dėl lyties buvo, yra ar būtų traktuojamas mažiau palankiai tam tikroje situacijoje nei kitas asmuo. Todėl, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, yra lyginami keli žmonės, besiskiriantys tam tikrais įgimtais ar įgytais požymiais, ir vertinama, ar panašiose aplinkybėse jie traktuojami vienodai. Identifikuojant galimą diskriminavimą dėl lyties, palyginamieji asmenys yra skirtingų lyčių atstovai. Tačiau, atsižvelgiant į biologinius, anatominius, fiziologinius moters ypatumus, tik moterims būdingą fiziologinę savybę išnešioti ir gimdyti vaikus, palyginimas su priešingos lyties asmeniu galimos diskriminacijos nėštumo pagrindu faktui nustatyti yra nereikalingas ir netikslingas. Galimai nepalankus elgesys su moterimi nėštumo metu vertintinas kaip diskriminavimas lyties pagrindu. Todėl nagrinėjamu atveju, kada vertinamas nėštumo faktorius ir jo pasekmės teisių ir galimybių realizavimui vienodomis sąlygomis su vyrais, akivaizdu, kad nėštumas sietinas išimtinai su moters biologinėmis savybėmis, tai yra gebėjimu pastoti, išnešioti kūdikį ir gimdyti vaikus. Todėl asmens teisių suvaržymas ar mažiau palankus asmens traktavimas dėl nėštumo visada siejamas su moterimi ir yra laikomas diskriminacija lyties pagrindu. Šią praktiką patvirtina Europos Teisingumo Teismo nagrinėta Dekker byla².

3. Dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo Bendrovėje

3.1. Sveikatos sistemos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintini sveikatinimo veiklos reguliavimo principai, vienas iš kurių yra asmens teisių turėti kuo geresnę sveikatą lygybė, nesvarbu, kokios jis būtų lyties, rasės, tautybės, pilietybės, socialinės padėties ir profesijos (3 punktas), asmens sveikatos priežiūros priimtumas, prieinamumas ir tinkamumas (5 punktas); valstybės parama asmenims saugant, atgaunant ir stiprinant jų sveikatą (9 punktas); valstybės laiduojamos (nemokamos) sveikatos priežiūros nustatymas (10 punktas) bei kiti principai.

² ECJ, Dekker v. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus, Case C-177/88 .

Bendrovės rašte Tarnybai informuojama, kad Bendrovė nėra sudariusi sutarties su Valstybine ligonių kasa dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo ir todėl nepriklauso Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai.

Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje sveikatos priežiūros įstaiga (toliau – įstaiga) apibrėžiama kaip „juridinis asmuo, organizacija ar jų filialas, šio įstatymo, Lietuvos Respublikos papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymo ir Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo nustatyta tvarka turintis teisę teikti sveikatos priežiūros paslaugas“; 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžiama „LNSS – Lietuvos nacionalinė sveikatos sistema, reglamentuota Sveikatos sistemos įstatymo; 2 straipsnio 3 dalyje įvardijami „LNSS veiklos užsakovai – valstybės valdymo ir savivaldos vykdomosios institucijos, taip pat Valstybinė ir teritorinės ligonių kasos“. Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 3 straipsnyje reglamentuot, kokios įstaigos priskirtinos LNSS įstaigoms, tai yra valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešosios įstaigos (toliau – LNSS viešosios įstaigos) ir biudžetinės įstaigos (toliau – LNSS biudžetinės įstaigos); valstybės ir savivaldybių visuomenės sveikatos priežiūros biudžetinės ir viešosios įstaigos; valstybės ir savivaldybių papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros biudžetinės ir viešosios įstaigos; valstybės ir savivaldybių įmonės bei įmonės, kurių daugiau kaip 50 procentų akcijų priklauso valstybei ar savivaldybei, bei kitos įmonės ir įstaigos, įstatymų nustatyta tvarka sudariusios sutartis su Valstybine ar teritorinėmis ligonių kasomis arba kitais LNSS veiklos užsakovais – šių sutarčių galiojimo laikotarpiu.

3.2. Taigi Bendrovė informavo Tarnybą, kad nėra sudariusi sutarties su Valstybine ligonių kasa, nepriklauso LNSS ir todėl Bendrovės teikiamoms paslaugoms netaikomos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nustatytos teikiamų paslaugų kainos: „LR sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo (1996) 13 str. numatyta, kad LNSS ASPJ teikiamų paslaugų kainas nustato Sveikatos apsaugos ministerija, o įstaigų, kurios nepriklauso šiai sistemai kainas nustato tų įstaigų administracija t.y., kad privatus sektorius kainas nusistato pagal individualią įstaigos politiką, atsižvelgiant į rinkos kainą“.

Sutiktina, kad pagal teisinį reguliavimą Bendrovė turi teisę savarankiškai nustatyti teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kainas, tai yra netaikant Sveikatos apsaugos ministerijos nustatytų paslaugų kainų, tačiau ši teisė nėra absoliuti, kitaip tariant, nustatytos paslaugų kainos negali pažeisti Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių lygių galimybių principo įgyvendinimą, bei kitų teisės aktų, susijusių su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu, Bendrovės veiklos organizavimu, pacientų teisių realizavimu ir kitais teisės aktais.

Pažymėtina, kad tiek Direktyvos, tiek Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios paslaugų teikimą, yra taikomos visiems juridiniams asmenims nepaisant nuosavybės formos. Todėl Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punktu nustatyta prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo pareiga užtikrinti, kad teikiamoje informacijoje apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jų reklamoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą, taikoma taip pat ir Bendrovės skelbiamai informacijai apie teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas bei jų kainas.

Skundo tyrimo metu sužinota, kad pati Pareiškėja nesikreipė į Bendrovę dėl kraujo iš venos paėmimo, todėl skundo tyrimo metu objektyviai nebuvo galimybių sužinoti bei įvertinti faktinį kraujo paėmimo iš venos paslaugos teikimą, jo sudėtingumą, teiktų paslaugų apimtį bei sužinoti realią šios paslaugos kainą. Todėl tyrimo metu yra vertinama tik Bendrovės interneto svetainėje skelbiama informacija apie kraujo paėmimo iš venos kainas, pagal kurias spėjama, kad visiems asmenims taikoma 5 eurų, o nėščiosioms – 7 eurų kraujo paėmimo iš venos kaina. Remiantis tokia skelbiama informacija galima būtų preziumuoti, kad nėščioms moterims dėl nėštumo fakto galimai ribojamos teisės gauti kraujo paėmimo iš venos paslaugą vienodomis sąlygomis, kuriuos yra nustatytos vyrams bei kitiems asmenims, tai yra mokant 5 eurų mokestį. Tačiau Bendrovės vadovas paaiškino Tarnybai, kad „visiems pacientams už kraujo paėmimo procedūrą yra skaičiuojama 5 eurai, tame tarpe ir nėščioms moterims, išskyrus atvejus, kai nėščiajai vienu metu yra skiriama atlikti daugiau kraujo mėginių ištyrimui nei paprastai kitiems pacientams. Tai yra, kai skiriami privalomi kraujo tyrimai pagal nustatytą nėštumo kalendorių ir tuo pačiu metu skiriami papildomi kraujo tyrimai, esant indikacijoms ar sergant lėtinėmis ligomis. Šiuo atveju yra priskirta kaina 7 eurai, nes yra didesnės medicinos priemonių sąnaudos (pvz. kraujo paėmimo sistema su laikikliu, įvairūs mėgintuvėliai, vienkartinė adata „drugelis“ kt. priemonės). Sunaudojamų mėgintuvėlių skaičius taip pat priklauso nuo paskirtų tyrimų kiekio, sugaištama daugiau laiko. Ir tik įvertinus suteiktų paslaugų apimtį, išrašomas mokėjimo kvitas“. Bendrovės atstovas kartu paaiškino, kad „kainoraštyje nurodytos dvi kraujo paėmimo kainos ir tik todėl, kad nekiltų nesusipratimų atsiskaitymo už paslaugas metu. Patiksliname, kad kraujo paėmimo iš venos kaina apima tik pačią kraujo paėmimo procedūrą.“

Taigi remiantis Bendrovės pateikta informacija tikėtina, kad skelbiamos kraujo paėmimo iš venos nėščioms moterims bei kitiems asmenims kainos teoriškai gali būti laikytinos skirtingomis, nes teikiamų paslaugų vertė yra skirtinga dėl paslaugos apimtys, laiko sąnaudų, naudojamų mėgintuvėlių skaičiaus, adatų kainos ir skaičiaus, naudojamų įrangos sistemų, tikslinės paskirties,

kitaip tariant, paslaugos nėščiai moteriai vertė, tikėtina, gali būti didesnė nei kitiems asmenims. Ir būtent dėl tokios skelbiamos informacijos apie paslaugas turinio, nesant išsamesnio paaiškinimo ir informacijos apie paslaugų skirtumus ir nėščiajai teikiamos kraujo paėmimo paslaugos vertę, gali būti suponuojama nuomonė, kad moterims būtent dėl lyties yra ribojamos galimybės mokėti mažesnę, tai yra 5 eurų paslaugos kainą, kuri nustatyta visiems kitiems asmenims. Bendrovės vadovo teigimu, galutinė kraujo paėmimo iš venos kaina nustatoma ir mokėjimas atliekamas sužinojus visą nėščiajai teikiamos kraujo paėmimo iš venos paslaugos apimtį, vertę, tai yra ne automatiškai nustatant 7 eurų mokestį už kraujo paėmimą iš venos. Tačiau šią informaciją Bendrovė pateikė Tarnybai pradėjus skundo tyrimą ir ši informacija nėra viešai skelbiama, dėl ko Pareiškėja susidarė nuomonę, kuri, be kita ko, grindžiama viešai skelbiama informacija, kad moterims dėl lyties yra taikomos mažiau palankios kraujo paėmimo iš venos sąlygos.

Taigi atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas aplinkybes, įvertinus Bendrovės pateiktus paaiškinimus objektyviai nėra teisinio pagrindo konstatuoti, kad Bendrovės skelbiama informacija apie kraujo paėmimo iš venos kainas reiškiamas ribojimas dėl lyties, tai yra kad nėščios moterys *a priori* privalo mokėti didesnę nei vyrai bei kiti asmenys kainą, nes galutinė kaina vis tik nustatoma įvertinus suteiktos paslaugos apimtį. Tačiau kartu konstatuotina, kad Bendrovės skelbiama informacija apie kraujo paėmimo kainas gali klaidinti potencialius klientus, ypač klientes, nes suponuoja nuomonę, kad moterims tenka mokėti brangiau už tokią pačią ir tos pačios vertės paslaugą nei vyrams. Todėl skelbiama informacija yra tikslintina ir taisytina.

3.3. Pagal Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalį lygių galimybių kontrolierius atlieka nepriklausomus tyrimus, susijusius su diskriminacijos atvejais, ir nepriklausomas diskriminacijos padėties apžvalgas, skelbia nepriklausomas ataskaitas, teikia išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo.

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostata, rekomenduoju Bendrovei patikslinti skelbiamas kraujo paėmimo iš venos kainas, suteikiant išsamią informaciją, pagrindžiančią didesnės paslaugos kainos taikymą nėščioms moterims.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 10 straipsniu, 14 straipsniu, 17 straipsnio 1, 2 dalimis, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu nepasitvirtinus Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 2 punkto pažeidimui.

2. Kreiptis į UAB „Šeimos gydytojas“ ir prašyti, išnagrinėjus sprendime išdėstytas aplinkybes ir rekomendacijas, apie nagrinėjimo rezultatus informuoti lygių galimybių kontrolierių ne vėliau kaip per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti pareiškėją bei UAB „Šeimos gydytojas“.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas Regionų administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaikė